三身讚暨註釋

藏漢對照本繁體

三身讚暨註釋

題　解

本論是對佛三身（*trikāya*）的禮讚及其註釋。根本頌共有四頌，以前三頌分別宣說法身（*dharmakāya*）、報身（*saṃbhogakāya*）、化身（*nirmāṇakāya*）的本質，最後以第四頌作發願。註釋對第一頌的解說最為詳細，重點解答了「何以體性『非一非多』的法界，能成為自他廣大圓滿利益所依處」的疑問。在對第二、三頌的註釋中，則補充宣說了佛於色究竟天圓滿成佛後，變現化身於人間再次示現成佛以成辦眾生利益。

本論根本頌前三頌的梵文，被引用於那洛巴的《灌頂略說註釋》（*Sekoddeśaṭīkā*）[1]，但該梵文第四頌讀法與《三身讚》藏譯本完全不同，而其實引用的是《供養次第成就法》（*Piṇḍīkramasādhana*）的第一頌[2]，故本譯文所譯的根本頌第四頌，其所依據的梵文，採取從漢譯《三身梵讚》[3]音譯所還原的梵文[4]。關於本論作者是否確為龍樹存在爭議，多羅那他認為本論作者並非龍樹，而是龍叫（Nāgāhvaya）[5]；圓測則認為三身論主是龍軍（Nāgasena）[6]。另外，本論根本頌已有古漢譯本《佛三身讚》[7]，本譯文為配合註釋，故新譯了根本頌。

1 參見 Carelli, Mario E., Gaekwad Oriental Series, 1941, pp. 57-58；亦參見 Roerich, George N., The Blue Annals, Royal Asiatic Society of Bengal, 1949, p.1.
2 參見 Sferra, Francesco and Merzagora, The Sekoddeśaṭīkā by Nāropā, Istituto Italiano per l'Africa e l'Oriente, 2006, p.171.
3 大正藏第 32 冊 No. 1677《三身梵讚》，法賢譯。
4 參見 Lévi, Sylvain, Revue de l'Histoire des Religions, 1896, pp.17-21.
5 參見 Ruegg, David Seyfort, The Literature of the Madhyamaka School of Philosophy in India, Otto Harrassowitz Verlag, 1981, pp.56-57.
6 參見《解深密經疏》卷一：「諸那伽犀那。此云龍軍。即是舊翻三身論主。」（CBETA 2021.Q4, X21, no. 369, p. 173c14-15 // R34, p. 586b7-8 // Z 1:34, p. 293d7-8）
7 大正藏第 32 冊 No. 1678《佛三身讚》，法賢譯。

{D1123}༄༅། །རྒྱ་གར་སྐད་དུ། ཀཱ་ཡ་ཏྲ་[1]ཡ་སྟོ་ཏྲ་ནཱ་མ།

[70b.3]བོད་སྐད་དུ། སྐུ་གསུམ་ལ་བསྟོད་པ་9ཞེས་བྱ་བ[2]།

[70b.3]འཕགས་པ་འཇམ་དཔལ་གཞོན་ནུར་གྱུར་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

[70b.3]གཅིག་མིན་དུ་མ་མ་ཡིན་བདག་དང་གཞན་ལ་ཕན་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་ཆེན་གཞིར་གྱུར་པ། །
དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་པ་མ་ཡིན་མཁའ་ལྟར་རོ་གཅིག་རྟོགས་པར་དཀའ་བའི་རང་བཞིན་ཅན། །
གོས་པ་མེད་ཅིང་མི་འགྱུར་ཞི་ལ་མི་མཉམ་མཉམ་པ་ཁྱབ་པ་ཅན་ཏེ་སྤྲོས་མེད་པ། །
སོ་སོ་རང་རིག་རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་སྐུ་དཔེ་མེད་གང་ཡིན་དེ་ལ་བདག་ཕྱག་འཚལ། །[3]

[70b.4]རང་གི་འབྱོར་པ་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་ལེགས་མཛད་བརྒྱ་ཡི་འབྲས་བུ་ནི། །
བློ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དགའ་བ་བསྐྱེད་ཕྱིར་འཁོར་གྱི་ནང་དུ་སྣ་ཚོགས་རྒྱས་པར་སྟོན་མཛད་ཅིང་། །
རྟག་ཏུ་དམ་པའི་[4]ཆོས་ཀྱི་སྒྲ་སྐད་རྒྱ་ཆེན་འཇིག་རྟེན་ཀུན་དུ་འཕྲོ་བར་མཛད་པ་པོ། །
སངས་རྒྱས་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་སྐུ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་གནས་པ་གང་ཡིན་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །[5]

三身讚

藏漢對照本繁體

梵語：Kāyatrayastotranāma

藏譯：sku gsum la bstod pa zhes bya ba/

漢譯：三身讚

敬禮聖文殊師利童子。

非一非多　普於自他　廣大圓滿　利益所依處
既非實有　亦非無實　如空一味　其性難思議
無染不變　寂無等等　周遍一切　離於諸戲論
各別自證　諸佛法身　無可喻者　我今恭敬禮

彼自圓滿　出過世間　不可思議　百善行妙果
令諸具慧　生歡喜故　於眾會中　廣作種種說
於此世間　常令正法　微妙音聲　普遍流布者
受用圓滿　佛陀報身　住法王位　我今恭敬禮

[70b.6]སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་སྨིན་པར་མཛད་ཕྱིར་ལ་ལ་དག་ཏུ་མེ་འབར་བཞིན་དུ་གང་སྣང་ཞིང་། །
ལ་ལར་ཡང་[6]ནི་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་རབ་ཏུ་ཞི་བར་གང་སྣང་ལ[7]། །
སྣ་ཚོགས་ཐབས་ཚུལ་རྣམས་ཀྱིས་[8]རྣམ་པ་དུ་མར་འཇུག་ཅིང་སྲིད་པ་གསུམ་གྱི་འཇིགས་སེལ་བ། །
ཕྱོགས་བཅུར་ཆུབ་མཛད་ཐུབ་པ་རྣམས་ཀྱི་སྤྲུལ་སྐུ་དོན་ཆེན་གང་ཡིན་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །[9]

[70b.7]སེམས་ཅན་དོན་གཅིག་རྒྱུན་དུ་མཛད་ཅིང་བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་ཆེན་པོ་དཔག་མེད་ལས་བྱུང་བའི། །
བདེ་བར་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱི་སྐུ་གསུམ་ཡིད་དང་ཚིག་གི་ལམ་ལས་རབ་ཏུ་འདས་པ་ལ། །
བདག་གིས་[10]དད་པས་ཕྱག་བྱས་དགེ་བ་བྱང་ཆུབ་ས་བོན་བསགས་པར་གྱུར་པ་གང་ཡིན་དེས། །
སྐུ་གསུམ་ཐོབ་ནས་འགྲོ་བ་འདི་དག་མ་ལུས་བྱང་ཆུབ་ལམ་ལ་ངེས་པར་འཇུད་[11]པར་ཤོག །[12]

[71a.1]སྐུ་གསུམ་ལ་བསྟོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་མཛད་པ་རྫོགས་སོ།། །།

རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཀྲྀཥྞཎྜི་ཏ་དང་། ལོ་ཙཱ་བ་དགེ་སློང་ཚུལ་ཁྲིམས་རྒྱལ་བས་བསྒྱུར་ཅིང་ཞུས་ཏེ་གཏན་ལ་ཕབ་པའོ།། །།

於諸眾生　為令成熟　如火熾燃　現身各各處
或成正覺　或轉法輪　或極寂滅　種種普示顯
以諸方便　而能趣入　眾多行相　遣除三有畏
牟尼諸佛　大義化身　遍於十方　我今恭敬禮

唯利眾生　常令成辦　廣大無量　福智之所生
善逝諸佛　彼等三身　最極出過　心意語言道
我今懷信　敬頂禮已　以所積集　善德菩提種
願證三身　令彼等眾　決定無餘　咸趣菩提道

阿闍梨聖龍樹所造三身讚

印度和尚奎師那班智達、譯師比丘楚臣嘉瓦（戒勝，納措譯師）翻譯並抉擇。

{D1124} ༄༅། །རྒྱ་གར་སྐད་དུ། ཀཱ་ཡ་ཏྲ་ཡ་སྟོ་ཏྲ་ནཱ་མ་སྦུ་བི་བ་ར་ནཱ་མ།

[71a.2]བོད་སྐད་དུ། སྐུ་གསུམ་ལ་བསྟོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རྣམ་པར་འགྲེལ་པ།

[71a.3]འཕགས་པ་འཇམ་དཔལ་གཞོན་ནུར་གྱུར་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

[71a.3]བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་སྐུ་གསུམ་གྱི། །བསྟོད་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་མཛད་པ། །
གཞན་གྱི་[13]གསོལ་བས་བསྐུལ་བས་ན། །ཇི་ལྟར་བཀོད་པ་རྣམ་པར་དབྱེ། །

[71a.3]དེ་ལ། གཅིག་མིན་དུ་མ་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གསུམ་གྱིས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་དང་། དགོས་པ་དང་། འབྲེལ་པ་དང་། དགོས་པའི་ཡང་དགོས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། གང་གི་ཕྱིར་བརྗོད་པ་དང་། དགོས་པ་དང་། འབྲེལ་པ་མེད་པ་དག་ལ་ནི་སོ་སོར་རྟོག་པ་སྔོན་དུ་གཏོང་བ་དག་ཞེན་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

[71a.5]དེའི་ཕྱིར་འདིར་ཅི་ཞིག་འཆད་པར་འགྱུར་ཞེས་འདི་ལ་ཡང་དག་པར་རྨོངས་པ་དག་དྲན་པ་འཇུག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་བཤད་དོ། །བཤད་པ་དོན་མེད་པར་རྟོག་པ་དག་ངེས་པར་འཇུག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དགོས་པ་བསྟན་ཏོ། །

三身讚註釋

藏漢對照本繁體

梵語：Kāyatrayastotranāmavivaraṇam

藏譯：sku gsum la bstod pa zhes bya ba'i rnam par 'grel pa/

漢譯：三身讚註釋

敬禮聖文殊師利童子。

龍樹所撰著，大師三身讚，
受他勸請故，如實而辨析。

[《三身讚》] 以「非一非多」等三頌，詮說「所詮內容」、「必要」、「連繫」、「究竟必要」。因為對於沒有「所詮內容」、「必要」、「連繫」[的那些著作]，先行觀察者便不會採納。

因此，為令那些不懂「此處講解何理」的眾愚癡者興起憶念，宣說「所詮內容」；
務必要讓那些認為「所說內容無義」之人能夠趣入，而宣說「必要」；

[71a.5]ཐབས་མེད་པར་དོགས་པ་བསལ་བའི་ཕྱིར་འབྲེལ་པ་བཤད་དེ། གཞན་དུ་ན་ཐབས་མེད་པ་དག་ལ་ཇི་ལྟར་འཇུག་པར་འགྱུར། །དེ་ལ་འདིར་སྐུ་གསུམ་ནི་བརྗོད་པར་བྱ་བའོ། །དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་བཤད་པ་ནི་དགོས་པ་སྟེ། དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་བཤད་པའི་ཕྱིར་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་བྱས་སོ། །དེ་བས་ན་དགོས་པ་དང་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་དག་བརྗོད་པ་དང་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་དུ་འབྲེལ་པའམ། ཚིག་དང་ཚིག་ཅན་འབྲེལ་པའམ། ཐབས་དང་ཐབས་ལས་བྱུང་བའི་མཚན་ཉིད་དུ་འབྲེལ་པའམ། སྒྲུབ་པ་དང་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་དུ་འབྲེལ་བའམ། བྱ་བ་དང་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་འབྲེལ་བ་ནི་འབྲེལ་བའོ། །

[71b.1]དེ་ནས་འབད་པ་དང་རྩོལ་བའི་བརྩོན་འགྲུས་དང་ལྡན་པར་རང་ཉིད་ཀྱིས་སྐུ་གསུམ་གྱི་དོན་དང་བྱ་བ་མཐར་ཕྱིན་པ་ནི་དགོས་པའི་ཡང་དགོས་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ནི་རེ་ཞིག་དོན་གྱི་སྤྱི་ཡིན་ནོ། །

[71b.1]ད་ནི་ཡན་ལག་གི་དོན་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། གཅིག་མིན་དུ་མ་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ། གཅིག་དང་དུ་མ་ནི་གཅིག་དང་དུ་མ་སྟེ། གཅིག་[14]ནི་གཉིས་[15]མེད་པ་ཉིད་དོ། །དུ་མ་ནི་མང་པོ་ཉིད་དེ། གཅིག་དང་དུ་མར་མ་གྱུར་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་བདག་ཕྱག་འཚལ་ལོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །

[71b.2]ཅིའི་ཕྱིར་གཅིག་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ་དུ་མ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེ་ན།

[71b.3]དེའི་ཕྱིར་གཟོད་མ་ནས་མ་སྐྱེས་པའོ་ཞེས་འབྱུང་བས་ན་གང་ཐོག་མ་ཉིད་ནས་མ་སྐྱེས་པ་དེ་ལ་གཅིག་དང་དུ་མའི་གནས་སྐབས་སུ་བྱ་བར་མི་ནུས་ཏེ། ནམ་མཁའ་ལྟར་ཡོངས་སུ་ཆད་པ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དོ། །

為排除「缺乏方便」的疑慮，而宣說「連繫」。否則，對於缺乏方便［的那些著作］，又該如何趣入？其中，這裡［所說］三身即「所詮內容」；解說其（三身的）本性，即「必要」——為解說其本性而造了這些偈頌。因此，這些偈頌與必要，連接了能詮與所詮的性相、詞與詞義、方便與方便生的性相、能成立與所成立的性相，以及所作與能作的性相，此即「連繫」。

應當了解：具足有勤精進，自身圓滿三身及其事業，即是「究竟必要」。

以上這些即是總義。

現在將詮說支分義。對於「非一非多」等：「一」與「多」，即一法與多法；「一」即無二[1]；「多」即眾多。此即表達「我今恭敬頂禮非一非多之法」。

若問：為何既非一亦非多？

［答：］因為有所謂「本來無生」，所以凡是本來無生者，便無法對其區隔一與多的［時、處］分位，譬如虛空本性，無可區隔。

[71b.3]ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་དེ་བཞིན་ཉིད་ལས་བྱུང་བས་ན། དེའི་ཕྱིར་གང་ཞིག་གང་ལས་བྱུང་བར་གྱུར་པ་སྟེ། གང་གིས་སྣ་ཚོགས་པའི་གཟུགས་སུ་གྱུར་པ་དེ་མ་མཐོང་སྟེ། སཱ་ལུ་ལ་སོགས་པའི་ས་བོན་ལས་ནི་སཱ་ལུའི་འབྲས་བུའོ། །དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་པ་ཉིད་ལས་གང་ཞིག་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་ནི་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་ཀུན་དུ་རྟོག་པ་མ་ལུས་པ་དང་བྲལ་བའི་རྒྱལ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཀྱང་སྟོང་ཞིང་སྒྱུ་མ་དང་འདྲ་བར་གཟིགས་སོ།།

[71b.5]གཞན་ཡང་ཁྱད་པར་དུ་བྱ་བའི་ཕྱིར་བདག་དང་གཞན་ལ་ཕན་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་ཆེན་གཞིར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། བདག་དང་གཞན་ནི་བདག་དང་གཞན་ཏེ། དེ་དག་ལ་ཕན་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་གཞིར་གྱུར་པ་ནི་མངོན་པར་མཐོ་བ་དང་། ངེས་པར་ལེགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཆེན་པོའི་གཞིར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།།

[71b.6]གང་གི་ཕྱིར་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་གཅིག་དང་དུ་མ་དང་བྲལ་བའི་ངོ་བོ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བཤད་ན། ཇི་ལྟར་ན་བདག་དང་གཞན་ལ་ཕན་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཆེན་པོའི་གཞིར་གྱུར་པ་ཡིན་ཞེ་ན། ཉེས་པ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་མ་རིག་པའི་བག་ཆགས་ཀྱི་སྟོབས་ཀྱིས་[16]སྣོད་དང་བཅུད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་གནས་པ་ལྟར་བདག་དང་གཞན་ལ་ཕན་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཆེན་པོའི་གཞིར་གྱུར་པ་ཡིན་ཏེ། རྨི་ལམ་ལ་སོགས་པའི་ཤེས་པ་བཞིན་ནོ།།

[71b.7]གལ་ཏེ་མ་རིག་པའི་བག་ཆགས་དང་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པའི་ངོ་བོ་དེ་ཡང་མ་རིག་པའི་བག་ཆགས་སུ་གྱུར་པ་ནི་གླ་རྩི་ལ་སོགས་པས་བསྒོས་པ་བཞིན་ཏེ། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ནི་དེ་ལྟ་བུའོ། །དེ་བས་ན་བདག་དང་གཞན་ལ་ཕན་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་གཞིར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།།

[72a.2]གཞན་ཡང་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་དང་ཕྲད་ཅིང་ལམ་བཟང་པོ་རྙེད་པས་མ་རིག་པའི་བག་ཆགས་གློ་བུར་བ་རིང་དུ་བྱས་ཤིང་ཡོངས་སུ་དག་པར་གྱུར་པ་ནི་གསེར་དང་ཟངས་ཀྱི་དྲི་མ་དང་བྲལ་བ་བཞིན་ཏེ། འདི་ལ་ཡོན་ཏན་དང་ཉེས་པ་ལེན་ཅིང་སྤོང་བ་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ།།

萬法皆從真如生，因此，某甲從某乙而生（因與果性質為同類），但未曾見［某乙］生出異類的色（因與果的性質為異類），［譬如］從稻等的種子所生者是稻穀[2]。同理，凡從空性所生之法既不會是常，也不會是斷，因為無餘遠離遍計的一切諸佛皆見其為空、如幻。

此外，為表示差別，而說「普於自他　廣大圓滿　利益所依處」：「自他」，即自己與他者；成為這二者的「圓滿利益所依處」，其意義即是：具足增上生與決定勝性相的「廣大圓滿利益所依處」。

若問：若說法界之體性遠離一多、無始終、性空，又該如何能成為「自他廣大圓滿利益所依處」？［答：］無有過失，正如由於無明習氣而處於情器的狀態，［法界］即是「自他廣大圓滿利益所依處」，如同夢等心識。

無明習氣與法界，其性乃是無始無終的體性。無明習氣如同被麝香等所熏染，諸事物之法性皆如是，因此，［法界］即是自他利益圓滿之所依。

此外，值遇善知識並覓得善道，因而遠離暫時性的無明習氣而極為清淨，就如同無瑕疵的金與銅，其中有功過取捨。

[72a.2]དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །ཡང་དག་པའི་དོན་རྟོགས་པ་ཁོ་ན་ཙམ་དུ་ཟད་དེ། དེའི་ཕྱིར། འདི་ལ་བསལ་བྱ་ཅི་ཡང་མེད། །བཞག་[17]བར་བྱ་བ་གང་ཡང་མེད། །ཡང་དག་ཉིད་ལ་ཡང་དག་བལྟ[18]། །ཡང་དག་མཐོང་ན་རྣམ་པར་གྲོལ། །

[72a.3]ཞེས་གསུངས་པ་གང་འདི་ལྟར་རྐྱེན་དང་ལྡན་པ་ནི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་གྱི་མ་སྐྱེས་པ་སྐྱེ་བར་ནི་མ་མཐོང་ངོ་། །སྐྱེས་པ་འགག་པ་དག་ལས་ཀྱང་ཅུང་ཟད་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་མར་མེ་དང་མཚུངས་སོ། །

[72a.4]གཞན་ཡང་ཁྱད་པར་དུ་བྱ་བའི་ཕྱིར། དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་པ་[19]མ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། དངོས་པོ་ནི་གཟུགས་སུ་ཡོད་པའོ། །དེ་མེད་པར་གྱུར་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་སྟེ། གཉི་ག་ལས་ལྡོག་པར་འགྱུར་བས་ན། དངོས་མིན་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་དང་དབུས་ལས་འདས་པར་གྱུར་པའོ། །

[72a.5]དེ་ཉིད་ཀྱིས་ནམ་མཁའ་ལྟར་རོ་གཅིག་པ་སྟེ། ནམ་མཁའ་ལྟར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ནམ་མཁའ་དང་འདྲ་བར་རོ་གཅིག་ཅིང་མཉམ་པའི་རང་བཞིན་དུ་གང་གྱུར་པ་དེ་ནི་ནམ་མཁའ་ལྟར་རོ་གཅིག་ཅེས་བྱའོ། །

[72a.6]དེ་ཉིད་ཀྱིས་ན་རྟོགས་པར་དཀའ་བའི་རང་བཞིན་ཅན་ཏེ། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་དང་གཞན་ལས་བཙལ་བ་དང་བྲལ་བ་ཉིད་དོ། །

[72a.6]དེ་བས་ན་གོས་པ་མེད་པ་སྟེ། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པའི་ཉེས་པའི་དྲི་མ་དང་བྲལ་བ་ཉིད་དོ། །

若問：為何［能遠離垢染］？［答：］正是由於證悟真實義。故說：

此中無所除，亦無所安立，
於真性正觀，見真即解脫。[3]

如其所言，凡如此具足緣者，即應成為雜染。然而，未曾見過「未生者」為「有『生』」；除了生滅之外，亦無少許生，因此涅槃如燈[4]。

復次，為凸顯「既非實有　亦非無實」：「實有」者，即變壞［之義］；若無彼（無實、無變壞者）即「無實」；若反此二者，即所謂「非實亦非無實」，便超越了有、無與中間。

正因如此，而「如空一味」，所謂「如空」者，即如同虛空，自性一味而平等者，此即稱為「如空一味」。

正因如此，「其性難思議」，即於實、無實、二俱、其餘，皆不可得。

因此「無染」，亦即遠離貪等過失垢染。

[72a.7]དེ་ཉིད་ཀྱིས་ན་མི་འགྱུར་བ་སྟེ་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་མི་འཕོ་བའོ། །

[72a.7]ཞི་བ་ནི་ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་ཞི་བར་གྱུར་པའོ། །

[72a.7]མི་མཉམ་པ་ནི་མཚུངས་པ་མེད་པའོ། །

[72a.7]མཉམ་པ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གཞིར་མཚུངས་པར་གྱུར་པའོ། །

[72a.7]ཁྱབ་པ་ཅན་ནི་ཐམས་ཅད་དུ་སོང་བར་གྱུར་པའོ། །

[72b.1]སྤྲོས་པ་མེད་པ་ནི་སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བར་གྱུར་པའོ། །

[72b.1]ཁྱད་པར་དུ་བྱ་བ་གཞན་ཡང་སོ་སོ་རང་རིག་ཅེས་བྱ་བ་སྟེ། སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སོ་སོ་རང་གིས་རིག་པར་གྱུར་པ་གཞོན་ནུ་མའི་བདེ་བ་དྲིས་པ་བཞིན་ནོ། །

[72b.1]དཔེ་མེད་པ་ནི་དཔེ་ལས་འདས་པར་གྱུར་པ་སྟེ། དེ་སྐད་དུ་ཡང་།
མཚུངས་པ་འགའ་ཡང་ཡོད་མིན་ཏེ། །ཚིག་ལམ་པ་ཡང་གང་ཞིག་ཡོད། །
ཉུང་ཟད་ཉེ་བའམ་རིང་བ་ནི། །འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །
འདྲེན་པ་མཉམ་པ་མེད་གྱུར་པ། །དེ་ལ་དཔེར་བྱ་གང་ཞིག་གཞལ། །
སྐབས་འབྱེད་གཞི་དང་བྲལ་བ་ཡི། །མཉམ་མེད་ཁྱོད་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །ཞེས་བཤད་པས་སོ། །

正因如此，而「不變」，即於本性無有轉變。

「寂」，即已止息一切煩惱。

「無等」，即無與等。

「等」，即等同於萬法之基。

「周遍一切」，即是及於一切。

「離於諸戲論」，即已遠離一切戲論。

此外，尤其是「各別自證」，即諸有情各自所了知，如問少女之樂。

「無可喻」者，即超越了譬喻。有道是：

全無有等同，豈有言語道？
少分與遠近，亦全然無有。
於無等導師，怎以喻稱量？
離分別基者，敬禮無等師。

[72b.3]དེ་ལྟ་བུའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་སྟེ་ཆོས་ཀྱི་ལུས་དེ་ལ་བདག་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །ཇི་ལྟ་བུ་སུ་ལ་ཞེ་ན། རྒྱལ་བ་རྣམས་ཏེ་ཤེས་བྱ་མ་ལུས་པ་ཐུགས་སུ་ཆུད་པས་ཐུགས་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པ་ལ་ལུས་དང་ཡིད་ཀྱིས་ཕྱག་འཚལ་ལོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།།

[72b.3]རང་གི་འབྱོར་བ་ནི་ཁམས་གསུམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོའི་མཚན་ཉིད་དོ། །ཁྱད་པར་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་སྟེ་འཇིག་རྟེན་ལས་རྒལ་བའོ།།

[72b.4]བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་ནི་སེམས་ཀྱི་ཡུལ་ལས་རིང་དུ་གྱུར་པའོ།།

[72b.4]ལེགས་མཛད་བརྒྱ་ཡི་འབྲས་བུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་ཡུན་རིང་པོར་ཉེ་བར་བསགས་པ་ལས་སྐྱེས་པའོ།།

[72b.5]གང་གི་ཞེ་ན། བློ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སྟེ། བྱམས་པ་དང་། མཐོང་བ་དོན་ཡོད་དང་། ངན་སོང་ཐམས་ཅད་སྦྱོང་བ་དང་། མྱ་ངན་ཐམས་ཅད་ངེས་པར་འཇོམས་པའི་བློ་གྲོས་ལ་སོགས་པའོ།།

[72b.5]ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དགའ་བ་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ་རབ་ཏུ་མགུ་བའི་རྒྱུར་རོ།།

[72b.6]འཁོར་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཚོགས་ཏེ་དེ་རྣམས་ཀྱི་ནང་དུའོ།།

[72b.6]སྣ་ཚོགས་པ་ནི་རྣམ་པ་དུ་མའོ།།

「我今恭敬禮」如此的「法身」——即法之體。若問：對誰、如何［頂禮］？［答：頂禮］「諸佛」——無餘通達一切所知故而心意能攝者；也就是「我以身、意『恭敬禮』」之義。

「彼自圓滿」，表示［其為］一切三界眾生之大自在。若問：［彼］有何殊勝？［答：］「出過世間」，即越過世間。

「不可思議」，即已超越心之境。

所謂「百善行妙果」，即於長時積集布施等諸波羅蜜多所生［之果］。

若問：為何人［說法］？［答：］「諸具慧」，即彌勒［菩薩］、不空見［菩薩］、能斷一切惡趣［菩薩］、能摧一切憂苦慧［菩薩］等。

若問：為何［說法］？［答：］「令［諸具慧］生歡喜故」，［使之］極為喜悅。

「眾會」，即菩薩眾，「於」彼等之「中」。

「種種」，即眾多種類。

[72b.6]རྒྱས་པར་སྟོན་པར་མཛད་པ་ཞེས་བྱའོ། །སེམས་ཅན་མོས་པ་སྣ་ཚོགས་པ་དག་གི་བསམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས་བྱེ་བྲག་ཏུ་མང་འཆད་པར་མཛད་པའོ། །

[72b.7]རྟག་ཏུ་དམ་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྒྲ་སྐད་རྒྱ་ཆེན་འཇིག་རྟེན་ཀུན་དུ་འགྲོ་བར་མཛད་པ་པོ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཤིན་ཏུ་རྒྱ་ཆེ་བའི་དམ་པའི་ཆོས་ཀྱི་གསུང་ངོ་། །ཐམས་ཅད་དུ་འཇུག་པས་ན་རྒྱ་ཆེ་བའོ། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་ན་དེ་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་སྒྲོ་བས་ན་ཤིན་ཏུ་མང་ཞིང་རྒྱ་ཆེ་བ་ལ་སོགས་པའི་དམ་པའི་ཆོས་སྟོན་ཅིང་གསུང་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལ་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ། །

[73a.1]སངས་རྒྱས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཆོས་ཀྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྙེས་ཤིང་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའོ། །

[73a.1]ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་སྐུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྫོགས་པར་ལོངས་སྤྱོད་པའི་སྐུ་སྟེ། ས་བཅུའི་དབང་ཕྱུག་གི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་པའི་ཆོས་སྟོན་པ་ལ་སོགས་པས་ལོངས་སྤྱོད་པར་མཛད་པའོ། །

[73a.2]དེའི་ཕྱིར་ཁྱད་པར་གཞན་ཡང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་ཆེན་པོ་ལ་བཞུགས་པ་གང་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། ཆོས་ཀྱི་སྲིད་ཀྱང་ཡིན་ལ་ཆེན་པོ་ཡང་ཡིན་པས་ན་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་ཆེན་པོ་སྟེ་ཁམས་གསུམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བདག་པོའོ། །དེ་ལ་གནས་པའི་སྐུ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ། །

[73a.3]དེ་ལྟར་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གཉིས་ཀྱིས་སྐུ་རྣམ་པ་གཉིས་པོའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཉེ་བར་བསྟན་ནས།

[73a.3]སྤྲུལ་པའི་སྐུའི་ངོ་བོ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་སྨིན་པར་མཛད་ཕྱིར་ལ་ལ་དག་ཏུ་མེ་འབར་བཞིན་དུ་གང་སྣང་ཞིང་། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ།

所謂「廣作宣說」，即隨種種信解之諸眾生意樂差別，而作眾多分別宣說。

所謂「於此世間　常令正法　微妙音聲　普遍流布者」，意指極廣妙法之語；能入一切，是為廣大。正因如此，因其無間斷流布，而能宣說極多廣大之妙法，故有此語。

所謂「佛陀」，即如實證得、通達法之真性者。

所謂「受用圓滿報身」，即圓滿受用身，對諸十地自在菩薩以種種相說法等，而做受用。

因此，特別又說「住大法王位[5]」——既為法王位，亦為大，故為大法王，即一切三界眾生之主。安住彼境界之身，故有此語。

如此便以二頌宣說兩種身之本性。

為宣說化身之本性，故說「於諸眾生　為令成熟　如火熾燃　現身各各處」等。

[73a.4]སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་སྲོག་ཆགས་རྣམས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྨིན་པར་མཛད་པའི་ཕྱིར་ཏེ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའི་དོན་དུའོ། །གང་གིས་དུས་ལ་ལ་དག་ཏུ་མེ་དང་འདྲ་ཞིང་བྱིན་ཟ་བཞིན་དུ་ཀུན་ནས་འབར་བར་སྣང་ཞིང་འོད་དང་ལྡན་པས་རབ་ཏུ་འབར་བར་སྣང་བའོ། །

[73a.5]གནས་གང་དུ་སྣང་ཞེ་ན། སྨྲས་པ། རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་ཅེས་པ་སྟེ། བྱང་ཆུབ་པ་ཉིད་དུའོ། །ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ནི་བཱ་རཱ་ཎ་སཱིར་དྲང་སྲོང་སྨྲ་བ་རི་དགས་ཀྱི་ནགས་སུའོ། །རབ་ཏུ་ཞི་བར་གང་སྣང་ལ། །ཞེས་པ་ནི་གྲུད་ཀྱི་ཉེ་འཁོར་ཤིང་སཱ་ལ་ཟུང་གི་ཚལ་དུ་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཆེན་པོ་སྟོན་པའོ། །

[73a.6]ཁྱད་པར་ཅི་ཞིག་ཅེ་ན། སྣ་ཚོགས་ཐབས་ཚུལ་རྣམས་ཀྱིས་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། སངས་རྒྱས་དང་། རང་སངས་རྒྱས་དང་། ཉན་ཐོས་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་། ཚངས་པ་དང་། བརྒྱ་བྱིན་དང་། དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་པའི་བདག་ཉིད་དུ་སྟོན་པའོ། །

[73a.7]ཁྱི་བྲག་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། རྣམ་པ་དུ་མར་འཇུག་ཅིང་ཞེས་པ་སྟེ། གདུལ་བྱ་སྣ་ཚོགས་པ་རྣམ་པ་དུ་མའི་རྗེས་སུ་འཇུག་པར་མཛད་པའོ། །

[73a.7]ཁྱད་པར་ཅི་ཞིག་ཅེ་ན། སྲིད་པ་གསུམ་གྱི་འཇིགས་སེལ་བ་[20]ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། འདོད་པ་དང་གཟུགས་དང་གཟུགས་མེད་པ་སྟེ་སྲིད་པ་གསུམ་གྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཉེས་པ་རིང་དུ་མཛད་པ་ནི་འཇིགས་པ་སེལ་བའོ། །

[73b.1]གཞན་ཡང་ཁྱད་པར་དུ་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཕྱོགས་བཅུར་ཆུབ་མཛད་ཐུབ་པ་རྣམས་ཀྱི་སྤྲུལ་སྐུ་དོན་ཆེན་ཞེས་བྱ་སྟེ། ཕྱོགས་བཅུར་ཆུབ་པར་མཛད་པ་ནི་ཕྱོགས་བཅུ་པོ་རྣམས་སུ་རྗེས་སུ་ཁྱབ་པའོ། །ཐུབ་པ་ནི་སྐུ་དང་གསུང་ཐུབ་པ་དང་ལྡན་པས་ན་ཐུབ་པ་སྟེ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་སོ། །དོན་ཆེན་ནི་མངོན་པར་མཐོ་བ་དང་ངེས་པར་ལེགས་པའི་འབྲས་བུ་སྩོལ་བའམ་ཐོབ་པར་མཛད་པ་སྟེ།

「諸眾生」，即諸含生[6]。若問：為何故［顯現］？［答：］「為令成熟」，即為令［諸眾生］全然成熟故。彼於某時，如食施[7]（火）般顯現普遍燃燒，並具光明，故顯現為「極熾燃」。

若問：於何處顯現？則說：「成正覺」，即於證菩提處；「轉法輪」，即於波羅奈仙人墮處施鹿林；「極寂滅」，即於拘尸城近郊娑羅雙樹林間示現大般涅槃。

若問：有何殊勝？［答：］所謂「以諸方便」，即現為佛、辟支佛、聲聞、菩薩、梵天、帝釋天、大自在天等種種相。

若問：有何等差別？［答：］所謂「而能趣入　眾多行相」，即隨順種種所化［眾生］而現起眾相。

若問：有何殊勝？［答：］「遣除三有畏」，即能令遠離欲、色、無色三有眾生之生等過患，亦即能除怖畏。

此外，為特別表示，故說：「牟尼諸佛　大義化身　遍於十方」。「遍於十方」，即遍入十方；「牟尼[8]」身語具能，故為能仁，即佛世尊；「大義」，即能賜予或令得增上生與決定勝之果。

[73b.2]དེ་ལྟ་བུའི་སྤྲུལ་པའི་སྐུ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ་ཞེས་སློབ་དཔོན་ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །

[73b.3]དེ་ནི་འདི་སྐད་དུ་སྟོན་པར་འགྱུར་ཏེ། གང་གིས་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་མཛད་ནས། གནས་ཀྱི་མཆོག་དགའ་ལྡན་གྱི་གཞལ་ཡས་ཁང་ན་བཞུགས་པ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དམ་པ་ཏོག་དཀར་པོས་ཐུགས་ཀྱི་རང་བཞིན་གྱིས་བྱམས་པ་དང་། སྙིང་རྗེ་དང་། དགའ་བ་དང་། བཏང་སྙོམས་དང་། བསམ་གཏན་བཞི་བསྒོམས་པའི་རིམ་གྱིས་རྣལ་འབྱོར་ཆེན་པོའི་གནས་འོག་མིན་དུ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པ་རྣམ་པ་ལྔའི་རིམ་པས་ཡང་དག་པར་སངས་རྒྱས་སོ། །

[73b.5]དེ་ནས་སྤྲུལ་པའི་སྐུས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཐམས་ཅད་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུས་བཞུགས་པ་དང་། རི་རབ་ཆེན་པོའི་སྟེང་དུ་རྡོ་རྗེ་ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེའི་གཞལ་ཡས་ཁང་གི་རྩེ་མོར་གཤེགས་ཏེ། དཀྱིལ་འཁོར་རྣམ་པ་བཞིར་མངོན་པར་སྤྲུལ་པར་མཛད་ནས། སླར་ཡང་དགའ་ལྡན་གྱི་[21]གནས་མཆོག་ཏུ་བཞུགས་པའི་དམ་པ་ཏོག་དཀར་པོ་དང་གཅིག་ཏུ་གྱུར་ནས་ལྷུམས་སུ་འཇུག་པ་དང་། བལྟམས་པ་དང་། བཙུན་མོའི་ནང་ན་རོལ་པ་མཛད་པར་བསྟན་པ་དང་། མཚན་མོ་མངོན་པར་བྱུང་བ་དང་། དཀའ་བ་མཛད་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སྙིང་པོར་གཤེགས་པ་དང་། བདུད་བཏུལ་བ་དང་། མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པ་དང་། ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ་ནས་ཇི་སྲིད་དུ་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཆེན་པོའི་བར་གྱིས་འགྲོ་བ་མ་ལུས་པའི་དོན་མཛད་པར་རབ་ཏུ་སྟོན་པའི་སྤྲུལ་པའི་སྐུ་ལ་བདག་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱིས་ཕྱག་འཚལ་ལོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །

[74a.1]དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ན།

འོག་མིན་གནས་ནི་ཉམས་དགའ་བར། །གཙང་མའི་གནས་ཀྱི་སྟེང་བཞུགས་ཏེ། །
ཡང་དག་སངས་རྒྱས་དེར་སངས་རྒྱས། །སྤྲུལ་པ་དག་ནི་འདིར་སངས་རྒྱས། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པས་སོ། །

[74a.1]དེ་ལྟར་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གསུམ་གྱིས་སྐུ་གསུམ་བསྟན་ནས། གཞན་ཡང་སྨོན་ལམ་བྱེད་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་དོན་གཅིག་རྒྱུན་དུ་མཛད་ཅིང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ།

「化身我今恭敬禮」，為阿闍梨龍樹所說。

其義將於下文宣說。牟尼親身圓滿福智資糧，以白幢天子菩薩［之身］住殊勝處——兜率天宮，自然漸修慈、悲、喜、捨及四靜慮[9]，於大瑜伽處——色究竟天，以五種現證菩提之次第，成正等覺。

隨後，以變化身而住於一切如來報身，且赴大須彌山上金剛摩尼寶無量宮頂，化現四道場，再轉成住於殊勝處兜率天之白幢天子，通過示現入胎、誕生、納妃、夜分出家、行苦行、詣菩提樹下、降魔、現證菩提、轉法輪、乃至大般涅槃，［如此］示現化身，其能成辦無餘眾生之利，我以身、語、意向其［恭敬禮］。

正因如此，而說：

有頂宜人處，淨居天上住，
真佛彼處成，化佛此地成。

如此已藉三頌宣說三身。隨後，欲發願而說「唯利眾生　常令成辦」等。

[74a.2]སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ནི་སྲོག་ཆགས་རྣམས་ཀྱི་འདོད་པའི་དོན་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་ཅེས་བྱ་བའི་དོན་ཡིན་པས་ན། འགྲོ་བའི་དོན་གཅིག་རྒྱུན་དུ་མཛད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་གཅིག་རྒྱུན་དུ་མཛད་པ་སྟེ། དེ་ལྟ་བུའི་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་མཛད་པ་དེ་ལ་ཕྱག་བྱས་པས་ཞེས་བྱ་བར་སྦྱར་རོ། །

[74a.3]ཡོན་ཏན་ཇི་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་ཞེ་ན། བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་ཆེན་པོ་དཔག་མེད་ལས་བྱུང་བའི། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཆེན་པོ་ནི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་དང་ལྡན་པའོ། །དེ་ཡོངས་སུ་ཆད་པ་མེད་པར་བསགས་པ་ནི་དཔག་ཏུ་མེད་པ་སྟེ། བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཆེན་པོ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ནི་དེ་ལས་སྐྱེས་པའོ། །

[74a.4]དེ་སུ་ཞིག་ཅེ་ན། བདེ་བར་གཤེགས་པ་སྟེ་མཛེས་པར་གཤེགས་པའམ་སླར་མི་ལྡོག་པར་གཤེགས་པའི་ཆོས་ཅན་ཉིད་ཡིན་པས་ན་བདེ་བར་གཤེགས་པའོ། །ཡང་ན་ཉིད་ཀྱི་དོན་མཐར་ཕྱིན་པས་ན་བདེ་བར་གཤེགས་པའོ། །

[74a.5]རྣམས་ཀྱི་སྐུ་གསུམ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་དང་། ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་དང་། སྤྲུལ་པའི་སྐུ་ཞེས་བྱ་བའི་སྐུ་གསུམ་པོའོ། །

[74a.5]དེ་བས་ན་དེའི་ཡོན་ཏན་གྱི་ཁྱད་པར་ཇི་ལྟ་ཞེ་ན། ཡིད་དང་ཚིག་གི་ལམ་ལས་རབ་ཏུ་འདས་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། དམིགས་སུ་ཡོད་པའི་ཡིད་ཀྱི་ཡུལ་ལས་ཤིན་ཏུ་འདས་པའི་དོན་ཏོ། །

「眾生利」，即「成辦諸含生所求之義利」。為此，「唯利眾生　常令成辦」，亦即恆時、唯一成辦眾生之義利，頂禮如是成辦眾生之義利者，而有前述［發願］之語。

若問：［此人］具足何等功德？答：「廣大無量　福智之所生」：「廣大福智」，即具六波羅蜜多；無有間斷積集，即是「無量」；「廣大無量　福智之所生」，即「從彼（廣大無量福智）所生」。

若問：彼乃何人？［答：］「善逝」，即善妙而逝、已臻不退，故為善逝；又或因為自身［應作］之義已達究竟，是為善逝。

「諸佛彼等三身」，即所謂「法身」、「報身」、「化身」之三身。

因此，若問：其功德如何殊勝？［答：］「最極出過　心意語言道」，義為至極超越心意有所緣之境。

[74a.6]དེ་ལྟ་བུར་གྱུར་པ་ལ་མོས་པའི་དད་པས་འདུད་ཅིང་ཕྱག་བྱས་པ་ལས་སོ། །བདག་གིས་དགེ་བ་བྱང་ཆུབ་ས་བོན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བྱང་ཆུབ་པའི་ས་བོན་ནི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །དེ་བསྒྲུབས་ཤིང་བསགས་པའོ། །དེས་ན་དེའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་གང་ཡིན་པ་དེས་ཆོས་དང་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པ་དང་། སྤྲུལ་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་སྐུ་གསུམ་ཐོབ་ཅིང་རེག་ནས་འགྲོ་བ་མ་ལུས་ཤིང་ལྷག་མ་མེད་པ་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལམ་ལ་འཛུད་པ་སྟེ། བྱང་ཆུབ་པའི་ལམ་ནི་བྱང་ཆུབ་ལམ་སྟེ། འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པའི་ལམ་ཆེན་པོ་དེ་ལ་རབ་ཏུ་འཛུད་ཅིང་འགོད་པར་ཤོག་ཅིག་ཅེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །

[74b.1]བསྟོད་པའི་རྒྱལ་པོ་མཁས་ཤིང་ཡོན་ཏན་ཕུལ་བྱུང་སྤྱོད་ཡུལ་བ། །
ཤིན་ཏུ་ཉམས་མེད་རྒྱ་ཆེན་སྙིང་པོ་དོན་གྱི་ཚོགས་སྤྲས་པ། །
བདག་གིས་འདིར་ནི་ལོ་འདབ་རྩེ་ཙམ་བླངས་ནས་རྣམ་བཤད་ཀྱིས། །
མཆོག་ཏུ་མཁས་ཤིང་དོན་གྱི་རྗེས་འབྲང་འདིར་ནི་ཚད་མ་ཡིན། །

[74b.2]སློབ་དཔོན་ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་མཛད་པའི་སྐུ་གསུམ་ལ་བསྟོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ་རྫོགས་སོ།། །།

[74b.2]རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཤྲདྡྷཱ་ཀ་ར་ཝརྨ་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་ཙཱ་བ་བནྡེ་ན་ཆེན་བཟང་པོས་གསར་དུ་བསྒྱུར་ཅིང་ཞུས་པ་ལགས་སོ།།

對如是者，「我今懷信　敬頂禮已[10]」。「以所積集　善德菩提種」之中，「菩提種」即「菩提心」之義；［我］修習、積集之[11]。因此，［我］以如是福德資糧，「願證三身　令彼等眾　決定無餘　咸趣菩提道」。「成就菩提道」，指菩提道，亦即願能引攝［眾生］、令入八支聖道之大道。

禮讚之王善巧勝德所行境，
極其完備廣大要義之聚藏，
我今僅取葉瓣一端而開顯，
隨順真義最上善巧方為量。

阿闍梨龍樹造三身讚註釋

印度和尚發信鎧、藏地譯師佛僧仁欽桑布（寶賢）新譯並校訂。

藏文註釋

1 ཧི་, P,N.

2 -ཞིས་བྱ་བ་, P,N.

3 yo naiko nāpyanekaḥ svaparahitamahāsampadādhārabhūto
naivābhāvo na bhāvaḥ kham iva samaraso durvibhāvyasvabhāvaḥ /
nirlepam nirvikāraṃ śivam asamasamam vyāpinam niṣprapañcaṃ
vande pratyātmavedam tam aham anupamam dharmakāyaṃ jinānām // (Roerich 1949, p.1)

4 པ་, P,N.

5 lokātītam acintyam sukṛtaśataphalām ātmano yo vibhūtiṃ
parṣanmadhye vicitrām prathayati mahatīm dhīmatām prītihetoḥ /
buddhānāṃ sarvalokaprasṛtam aviratodārasaddharmaghoṣam
vande sambhogakāyaṃ tam aham iha mahādharmarājyapratiṣṭham // (Roerich 1949, p.1)

6 ལར་ཡང་, D; ལ་ཏུ་, P,N.

7 此處 ལ་ 對應梵文獨立主格從句中主語所用第七格，按漢語語法不需譯出。

8 -རྣམས་ཀྱིས་, D.

9 sattvānām pākahetoḥ kvacid anala ivābhāti yo dīpyamānaḥ
sambodhau dharmacakre kvacid api ca punar dṛśyate yaḥ praśāntaḥ /
naikākārapravṛttam tribhavabhayaharam viśvarūpair upāyair
vande nirmāṇakāyam daśādiganugatam tan mahārtham munīnām // (Roerich 1949, p.1)

10 ཡི་, P,N.

11 འཇུག་, P,N.

12 sattvārthaikakṛpāṇām aparimitamahājñānapuṇyānayānāṃ
kāyānāṃ saugatānāṃ prativigatamanovākpathānāṃ trayāṇām /
kṛtvā bhaktyāḥ praṇāmaṃ kuśalam upacitaṃ yan mayā bodhicittam
trikāyās tena labdhā jagad idam akhilaṃ bodhimārge niyujye // (Lévi 1896, p.20)

13 གྱིས་, P,N.

14 གཉིས་, D.

15 +པ་, P,N.

16 ཀྱི་, P,N.

17 གཞལ་, D.

18 ལྟ་, D.

19 -པ་, D.

20 -བ་, D.

21 གྱིས་, P, N.

漢文註釋

1 此處德格本讀作 གཉིས་ནི་གཉིས་མེད་པ་ཉིད་དོ་，北京、那塘本讀作 གཅིག་ནི་གཉིས་པ་མེད་པ་ཉིད་དོ་，似乎都讀不通，故此處採取 གཅིག་ནི་གཉིས་མེད་པ་ཉིད་དོ་ 的讀法而譯。

2 此處譬喻的完整意思應為：從稻等的種子所結生者，是稻穀等的同類果，而不會結生稻穀以外的異類果。因為因果的性質應係同類，才有因果關係。

3 此所引偈頌見於諸多其它釋論，如《大乘無上續論》(1.154)、《現觀莊嚴論》(5.21) 等。

4 此處疑是指「燈滅」，待考。

5 此處「大」字雖未見於藏譯根本頌，但在梵文根本頌與藏譯註釋本中有，為配合註釋故添譯。

6 含生，སྲོག་ཆགས，指含有生命者，與含靈同。

7 食施，ཟིན་ཟ་，即火的異名。

8 牟尼，ཐུབ་པ，梵音譯作牟尼，謂能守護身語意業，遠離不善煩惱 (སྒོ་གསུམ་མི་དགེ་བ་དང་ཉོན་མོངས་པ་ལས་ཡང་དག་པར་བསྡམས་པ།)。

9 此處 ཐུགས་ཀྱི་རང་བཞིན་གྱིས······བསྒོམས་པའི་རིམ་གྱིས（心意自然漸修……）中「心意」一詞稍顯冗贅，故按漢語表達習慣略去不譯。

10 此處 བྱས་པ་ལས་ 應是對應梵文根本頌中 *kṛtvā*（參見 Lévi 1896, p.20)，該不變獨立式常被譯作 བྱས་, བྱས་པ་, བྱས་ནས་，即「作」、「作已」之義。

11 之：於此，用以指代菩提種。

《三身讚暨註釋》編譯團隊：

說法師長：堪布諾哲
譯者：噶瑪 · 巴滇 (Karma Palden)、史靜
審潤、編輯：圓滿法藏編譯委員會
設計排版：王紹宇、張春靜

圓滿法藏·佛典漢譯

THE KUMARAJIVA PROJECT